

7. Hitoktatás egyéb gyakorlati kérdései

a. A hittanórák időpontjával kapcsolatos kérdések

A közoktatási intézményekben (óvodákban, általános iskolákban) törvény által biztosított rendszeres hitoktatás folyik (Közoktatási törvény 4. §). A jogszabály érvényessége ad módot a hitoktatás megvalósulására. A hitoktatás módját meghatározza, hogy a közoktatási intézményekben a hittanóra **nem kötelező tanítási órának minősül**, mely meghatározásból következik, hogy a kötelező tanítási órákhoz igazodva kell megszervezni, de mindenképpen magasabb szintű oktatási forma, az iskolai egyéb foglalkozásoknál, szakköröknél, melyekkel szemben prioritást élvez, védett időt kell számára biztosítani. A meghatározott hitoktatási időponttal párhuzamosan azonos diákcsoportnak egyéb foglalkozás nem tervezhető az iskolában. Ez a védettség valójában nem jellemző az iskolákra. Az hittanórák időpontjainak év eleji megbeszélése többrendű bonyodalmakba ütközik, hiszen az órarendek többszörösen ideiglenesek (új és új lép színre), és az egyéb foglalkozások, szakkörök időpontjai csak október első hetére tisztázódnak. Ekkor szokott kiderülni, hogy az énekkar csak akkor lehet, amikor a hittan van, és a különtorna időpontja sem mozdítható el, továbbá a fejlesztő nyelvórák, a logopédia időpontjai is ide kerülnek. Tehát kezdődik az egész előlről, ami annyit jelent, hogy a hittannak kell minden foglalkozáshoz igazodni, ha a hitoktatónak érdeke, hogy a gyerekek el tudjanak jönni. (Arról nem is beszéltem, hogy terem biztosítását is figyelembe kell venni.) Mikor már azt hinnénk, hogy van megoldás, akkor szokott kiderülni, hogy a napközi védett tanulási idejével ütközik a hittan (mely egyik iskolában 2-től 3-ig, másikban 3-tól 4-ig van), és így az igazgatóhelyettes sajnálatát fejezi ki, hogy nem egyezhet bele. Azok a hitoktatók, akik több iskolában is tanítanak hittant mindezt próbálják összeegyeztetni, és az adott intézményeket oktatásszervezési jellemzőit átlátni.

A hitoktatásra szánt időtartam oktatási intézményeinkben szinte kivétel nélkül a tanítási órák előtt (0. óra), és a tanítási órák utáni, vagyis délutáni időszak. A nulladik órától a gyerekek határozottan elzárkóznak, nem szeretik, míg a délutáni időszakban már fáradtan. Problémát jelent az is, hogy a párhuzamos osztályoknak különböző időpontban fejeződik be a tanítás, és a nem napközis gyerekek egyrésze hazamegy (vagy egy órát vár az iskolaajtóban) és a hittanra vissza kellene jönnie – ennek sok gyerek nem örül, sőt télen, esős időben valóban nehézségeket okoz ez. A hitoktató a mindenkinek elfogadható

időpontok megtalálásának jószándékú küzdelemében a lehetetlen felett igyekszik diadalmaskodni.

b. Együttműködés a pedagógusokkal

Természetes, hogy a diák tanára véleményére támaszkodik. Legyen ez tisztelet, ragaszkodás, vagy csak alkalmazkodás, de így van jól. Ezért bizony a hitoktatás szempontjából is nagyon fontos az osztályt tanító és napközis vezető pedagógus hittanhoz való hozzáállása. Nagyon sok biztató jelenséget tudnék felsorakoztatni a hittan támogatása mellett. Például: a lecke ellenőrzésnél a tanító a hittanosok előbbre engedi, hogy jönni tudjanak a hittanórára, vagy előre felhozatja az uzsonnát, hogy a hittanosok is vehessenek belőle az óra előtt, és még sorolhatnám az apró figyelmeztetéseket. Pozitívumként arra is volt már példa, hogy osztálytanító keresett meg diákja érdekében (ki hittanos), a felmerült magatartási nehézségek közös megoldása érdekében.

De sajnos olyan rendszeres esetek is előfordulnak, melyek negatívként értelmezendők. Például a tanító nem engedi a hittanórára a gyerekeket, mert még nem fejezték be a leckét (újra íratja, és húsz percig ellenőrzi a négy példát), vagy minden alkalommal mikor belépek az ajtón a hittanosokért, akkor „kiáltja ki” az udvari szabadidő örömteli pillanatát (és aki hittanos az „büntiből” bent marad).

A mindennapok fűszere: Év elején belépek a napközis terem ajtaján. Hittanórára invitálok a gyerekeket. A tavalyi hittanosok is hívják padtársaikat. Szinte „láz tör ki” a gyerekek között – „én is szeretnék menni!” mondja több mint a féle csoport. A lelkesedés rajtam is erőt vesz, már szinte úgy érzem a lehetetlen szemtanúja vagyok. A tanító néni feláll asztalától (addig sem nézett rám, most sem teszi ezt), és elnézést a kifejezésért, de szinte eltorzult arccal, fegyelmező hanglejtéssel így szól: „Most már ebből elég legyen! ..., összehúzott szemöldökkel sorol-sorra végig néz a rábízottakon, majd a hosszú csend után folytatja mondanivalóját: „Na! Ki akar hittanórára menne!!!? Néma csend. A gyerekek sorra leülnek, és a tavalyi évről ismert két hittanosom marad állva. „Induljatok” – szól az engedélyt adó hang, és szinte szégyenkezve szorítja magához tavalyi hittankönyvét Andris és Fecó, az én szememben hősnek tekintett kilenc éves fiúk.

A történetnek nincs vége, mert a tanító néni október táján hetekig betegállományban volt. Ezidőben még nyolc gyerek jött hittanórára ezekben a hetekben. Sokat tanultak, sokat beszélgettünk, jó barátok lettünk. A tanító néni januárban visszatért. A következő órán az ő csoportjából hittanórára már csak Andris és Fecó jött (azóta is csak ők). Így lesz idén ebből a korosztályból (területünkön kb. 100 ilyen korú gyerekből) 20 elsőséves. Nem teszek fel kérdést, tegyen fel az olvasó.

c. Szemelvények félszavakban

Pedagógus-e a hitoktató?

Saját „bőrömnön” érzékelttem mit jelent pedagógusnak lenni. A hitoktatás első évében, első hónapjában nagyon sok nehézséggel találtam szembe magam az iskolákban. Az ott tanító pedagógusok, alkalmazottak jórésze nem ismert korábról, így ismeretlenként nyitottam ajtót. Illedelmesen bemutatkoztam, hogy én fogom tanítani a hittant, és nem gondoltam, hogy szakmai múltamból beszámolót kellene tartanom. Így bizony véletlenül sem köszöntek volna vissza az általam tisztelt kollégák, a takarító néni is, mint „kőbor kutyának” dobott felém egy-két szót. Az ajtót szó szerint becsapták előttem, a tanári szóba előtt vártak húsz percekig, a szeméthalommal hintett osztályba küldtek hittanórára, stb. Megvallom nehéz volt megtűrteként levegőt venni. Kerestem egy-egy nem ellenségesnek mondható tekintetet, és próbáltam valami kommunikációs kapcsolatot kezdeményezni. A beszélgetés során (bevallom részemről tudatosan) szóba jött, hogy magam is pedagógus vagyok, tanítói diplomám van, sőt több éven át tanítottam iskolákban. És a csoda megtörtént – másnap visszaköszöntek, hamarosan a takarító néni ajtót nyitott előttem, tiszta teremmel vártak. Ez a kapcsolat azóta is él a pedagógusokkal és alkalmazottakkal egyaránt, és egyre életszerűbb. Ma már messziről köszönnek, integetnek, gyerekekről beszélgetünk, pedagógiáról, problémákról (sokszor saját életük problémáiról is), világnézeti kérdésekben fordulnak felém.

Milyen lehetőségei vannak a hitoktátónak, akit nem fogadnak be pedagógusként a pedagógusok, mert nincs állami diplomája, „csak” egyházi van?

A hittanóra mikroklímája

Amikor bemegyünk a terembe az ajtó becsukódik mögöttünk, és a világ kis szegletében vagyunk együtt. Sok minden szóba kerül a hittannal kapcsolatban. Eleinte a gyerekek megkérdezték: mondhatok valamit? Igen válaszoltam – és saját életéből hozott példát, és sokszor kérdést. Az első hetekben minden gyerek hadart, kapkodott, minden el akart mondani a félperc töredéke alatt. Döbbenetes volt látni - hallani, hogy szinte kivétel nélkül minden gyerek töredék szavakkal beszél, azt is érhetetlen gyorsasággal. Sokszor elhangzott mondatom volt: „ne hadarj, meghallgatunk.” (Régen saját osztályaim tanulói nem hadartak, így ez új volt nekem.) Azóta is minden hittanóra a beszélgetés légkörében folyik,

saját tapasztalataikat értékeljük, saját problémáinkhoz keresünk utat, és szinte nem győzők válaszolni az elhangzó sok fontos kérdésre. Lehet, hogy nem helyes, de megfogalmazódik bennem a kérdés: otthon, iskolában nem beszélgetnek velük, vagy már nem is kérdeznak? A másik kérdés amivel szembe találok magam, hogy válaszolni, vagy tanítani kell? A hitoktatási tananyag rovására megy az idő a beszélgetésre. Ezek a gyerekek nem tudnak eleget a koruknak megfelelő hittan anyagból, de remélem sok mindent megértenek, ami a későbbiekben eligazítja őket.

A pedagógia értékelés nélkül olyan mint a „homokra épített ház” – nem marad meg. Az iskola hagyományos értékelési módja hitoktatási alkalmazásra nem megfelelő. Az egyestől félni kell, az eredménytelenség eltaszít. De a mindig egyformán dicsérő szó is igazságtalan lenne. Így minden órán angyalokat osztunk (jóságért, okosságért). Az angyalokat számolják, pozitív hatása van. Az órai értékelés azonban kevésnek bizonyult. Sok gyerek kérte, hogy hittanból is legyen osztályzat, mások határozottan ellene voltak. A problémát orvosolta egy köztes megoldás. Hittanos naplót készítettünk minden gyerek számára. Az értékelés havonta aktuális (magatartás, szorgalom, hittan), és nem osztályzatokkal, hanem a görög Krisztus szó 7 betűje alapján.

Ismertetés III. fejezet minőségirányítás és a mellékletben

A hittanos tananyag számonkérése sem lehet azonos az iskolai módszerekkel, ezért előnyt kap a beszámoló, a szorgalmi munka, a kérdés-felelt pontozásos értékelése, és a hittanos tudásversenyek. Így az idei elsőáldozók között tudásversenyt hirdettünk, az első dicsérő oklevelet kapnak az elsőáldozás napján. Igyekszünk minden csoportban kialakítani azt a mércét, hogy a tudás érték, kitűzött cél, mely felé tudjuk jól, az ösztönzés, a pozitív értékelés vezet.

A hittanórán nehéz kérdés a fegyelmezés, pedig rendszeresen előtérben kerül. A kérdést hangsúlyozottabbá teszi, hogy amint már az előbbiekben írtam a hittanórán kétszer annyi magatartászavaros gyerek van jelen, mint egy átlagos iskolai osztályban. A nehézség oka, hogy a hitoktató egyedül áll a gyerekek elé, nincs mögötte az iskola intézményi fegyelmező rendszere. Nem alkalmazhatóak az iskolai fegyelmezése eszközök (a számonkérés csapdája, a retorzió, a hangsúlyos fegyelmezés). Ezekkel a fegyelmezési eszközökkel való élés a hittanóra „kihalását” jelenti. Ha a gyerekek nem érzik jól magukat egyszerűen nem jönnek többet – és ez nem lehet cél. Egyetlen fegyelmezési eszköz marad számunkra, ami helyesnek mondható: a személyes konfliktuskezelés. Komoly pedagógiai tapasztalatot igényel, melyik gyerekekkel milyen stílusban eredményes beszélni, és kit

milyen szerepvállalás felé hatékony irányítani. (Hiszen a rendetlenkedő gyerek valamit szeretne. Egyetlen helyes út van, próbáljuk meg megtalálni azt a helyzetet ami neki és nekünk is jó. Igen hatékonyan bizonyul a feladatadás, a véleménynyilvánítás szabadsága, a magyarázattal alátámasztott prioritás).

A hittanórán sokszor szülők is ülnek, főleg a templomi hittanórákon. „Olyan érdekeseket mesélt a gyerek, megengeded, hogy én is beüljek?” És a hittanóra után a szülő igényli a külön foglalkozást, beszélgetést. Sokszor mondják: „Nem is tudtam, sose gondoltam volna”. Bizony a mai szülőknek, nagyszülőknek sincs átfogó hittani tudása. De az érdeklődés, a nyitottság sokukban megvan, és nekünk őket is segítenünk kell útközben. Plébániai adottság, hogy sekrestyési feladatokat is el kell látnom, így minden nap a templomba este megtalálható vagyok. Ezt a szülők már jól tudják, és nagyon sokszor egy-egy eljön beszélgetni. Nem várnak nagy dolgokat, egy kicsit olyanok mint a gyerekeik – már nem „hadarnak” – meghallgatást várnak. Persze előkerülnek hitbeli és nevelési kérdések is, melyhez tanácsot kérnek.

A szülőkkel kapcsolatos jelenség az is, amikor a gyereke hittanórára kezd járni (sokszor saját kíváncsisága miatt), és addig gyözködi befolyásolható szüleit, hogy elhozza őket a templomba. Ha nem is mindig, de alkalmanként „a kis csoda győzedelmeskedik.”

Templomunktól távolabb eső iskola hittanosait hoztam át a templomba, gondolva a közös templomlátogatás jótékony hatására. A 3. osztályos Gergő csodálkozó szemekkel állt a szentély lépcsőjén. Minden láthatót sorra vettünk, megbeszéltük mi célja van a templomban. Gergő némán hallgatott, majd a templom bejáratához mutatva (a gyóntatószék felé) fennhangon megszólalt: „Nahát Betti, sose mondtad, hogy itt büfé is van.” Bevallom ámulatba ejtett szava, pillanatokig szólni sem tudtam – csak az járt a fejemben, hogy mindenki más tehet tudatlanságáról, csak ő nem. – Ennyit a gyerekek vallási családi neveléséről. (Gergő azok közé tartozik, akiket saját érdeklődése hozott a hittanórára.)

Az egyházi fenntartású iskoláknak minden keresztény ember nagyon örül. Azonban plébániai szempontból szeretnék megemlíteni egy visszás jelenséget. Az egyházi iskolások iskolájukban járnak hittanórára – ez természetes. Rendezvényekre, táborozásra is az iskola viszi őket – ez is természetes. Azonban ennek következményeképpen a plébánia életéből szinte teljesen kimaradnak, a baráti társaságokba nem tartoznak. A vasárnapi szentmisére

is (legtöbb esetben iskolai javaslatra) a diákmisére mennek (vagy néha belépnek a sekrestyébe aláíratni a misenaplót). A folyamat komoly következményét abban látom, hogy a gyerekek az egyházi iskolából (főleg általános iskolából) kikerülve hontalanná válnak, se itt, se ott nem lesznek otthon. Az egyházi iskolákban hangsúlyt kellene tenni arra, hogy a gyerekek beszélhessenek plébániájukról, hogy értéket képviseljen a közösségi élet „az egyháznak ezen az oldalán”.

Melléklet (7): Hittan mindenkinek / Katolikus híradó

Melléklet (8): Fiatalok az egyház életében / Keresztény Élet